

Baranyai magyar gyermekjátékok

készítette: Bánfi Rita PTE-BTK angol-néprajz

konzulens: Dr. Andrásfalvy Bertalan professor emeritus
PTE-BTK Néprajz - Kulturális Antropológia Tanszék

A témaválasztásról

- a néphagyomány állandóan változó és megújuló jellege
- a népi játékok jelentősége („funkciója”) napjainkban
- igény a helyi gyermekjátékok tanítására az óvodák és a szülők részéről

Cél:

- a népi gyermekjátékok létjogosultsága és jelentősége napjainkban
- a válogatott baranyai gyermekjátékok rendszerben való közlése
- a játéktanítás módszertanáról való gondolatok és a különböző korcsoportoknak szóló játékfűzések összeállítása

Baranya

- földrajza →
Mo. DNY-i csücske, Dél-Dunántúl
- történelem →
nemzetiségi és vallási összetétel, a
hagyományőrző folyamatok változásai
- magyar néprajzi csoportok →
Zentai János tanulmánya alapján

Baranya magyar néprajzi csoportjai

Népi gyermekjátékok

- gyermekjáték = gyermekek minden külső kényszerítő erőtől mentes, szórakozás-képpen végzett szabad tevékenysége
- elsődleges célja az örömszerzés
- térben és időben egyaránt elterjedt
- különleges szerepe van a néphagyományban (társadalmi esemény)

A gyermekjátékok szerepe

Kutatástörténet:

- Kresz Mária (1948): A magyar gyermekjátékkutatás (jegyzet) Néptudományi Intézet. Bp.
- Magyar Néprajz VI. Akadémiai Kiadó. Bp.
- Kiss Áron (1891): Magyar gyermekjátékgyűjtemény. Hornyánszky. Bp.
- Czakó Elemér szerk. (1938): A magyarság néprajza. Bp.
- Kerényi György szerk. (1951): A Magyar Népzene Tára I. Akadémiai Kiadó. Bp.

Rendszerezési kísérletek:

- életkor szerint (Kiss Á.; Kerényi Gy.)
 - cselekmény szerint (Lajos Á.; Hajdu Gy.)
 - földrajzi rsz. (1950-es évekre jellemző)
 - dallam szerint (Kodály Z. – Bartók B.)
 - térforma szerint (Igaz M.)
 - „játékmag” szerinti rendszer (Lázár K.)
- ➔ Nekünk megfelelő rendszer kialakítása

A baranyai gyermekjáték-anyag rendszerzése:

1. Bölcsődalok, altatók
2. Ölbeli gyermek játéakai
3. Mondókák
4. Kiolvasók, kisorsolók
5. Csúfolók
6. Fogócskák
7. Ügyességi és erőjátékok
8. Vonulások és bújócskák
9. Párválasztó körjátékok
10. Leánykérő játékok
11. Párválasztó társasjátékok
12. Szellemi ügyességi játékok
13. Becsapós játékok
14. Kitalálós játékok
15. Rejtő-kereső játékok
16. Tiltó játékok
17. Labdajátékok
18. Eszközös ügyességi játékok
19. Sport jellegű népi játékok
20. Tárgykészítő játékok

Baranyai gyermekjátékok

1. A gyűjtés folyamata:

- kiadványok
 - kutatóintézetek, múzeumok
 - Várnai Ferenc gyűjtése
 - saját gyűjtés
- az eredmény 1040 db játék, ebből jelenleg 371 jelent meg nyomtatásban

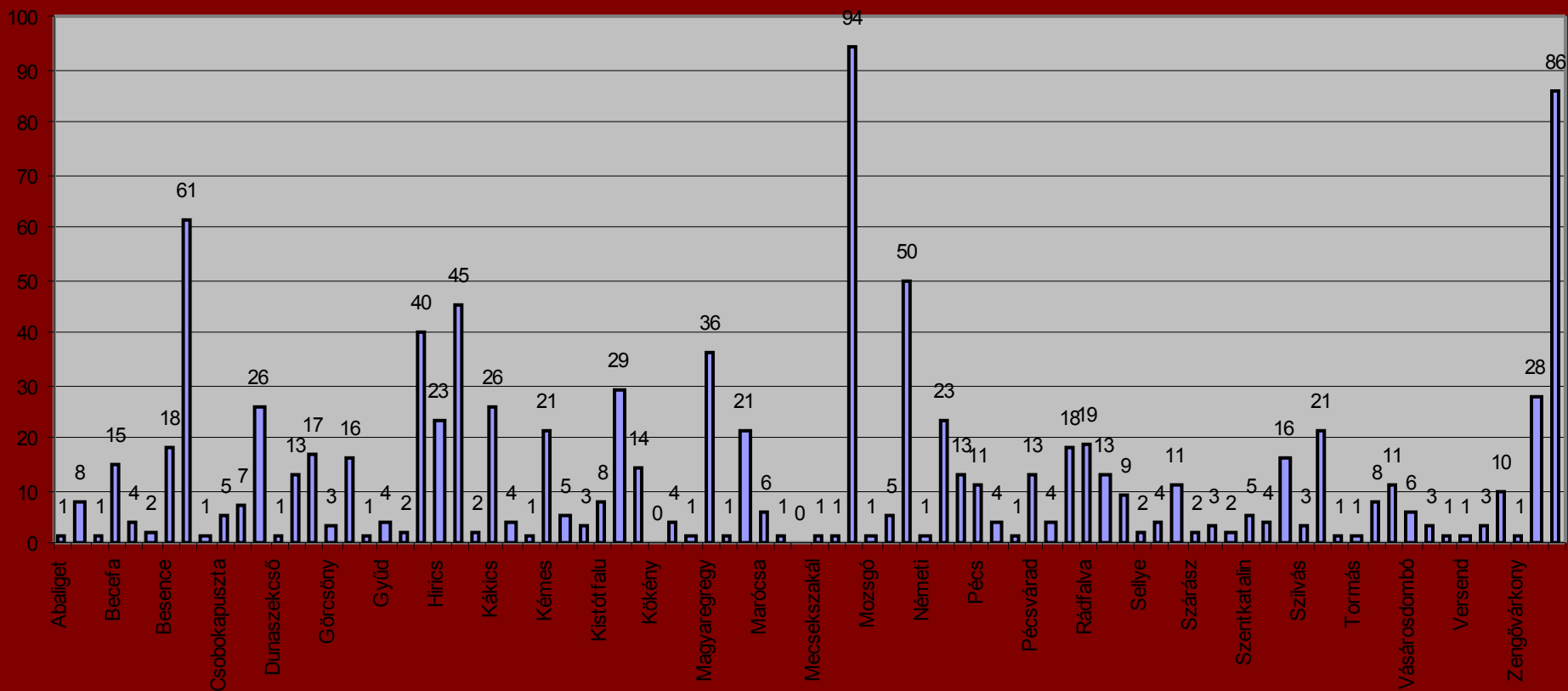
2. A feldolgozás folyamata:

- a játékok területi megoszlása
- a játékok típus szerinti megoszlása
- 250 játék közlése

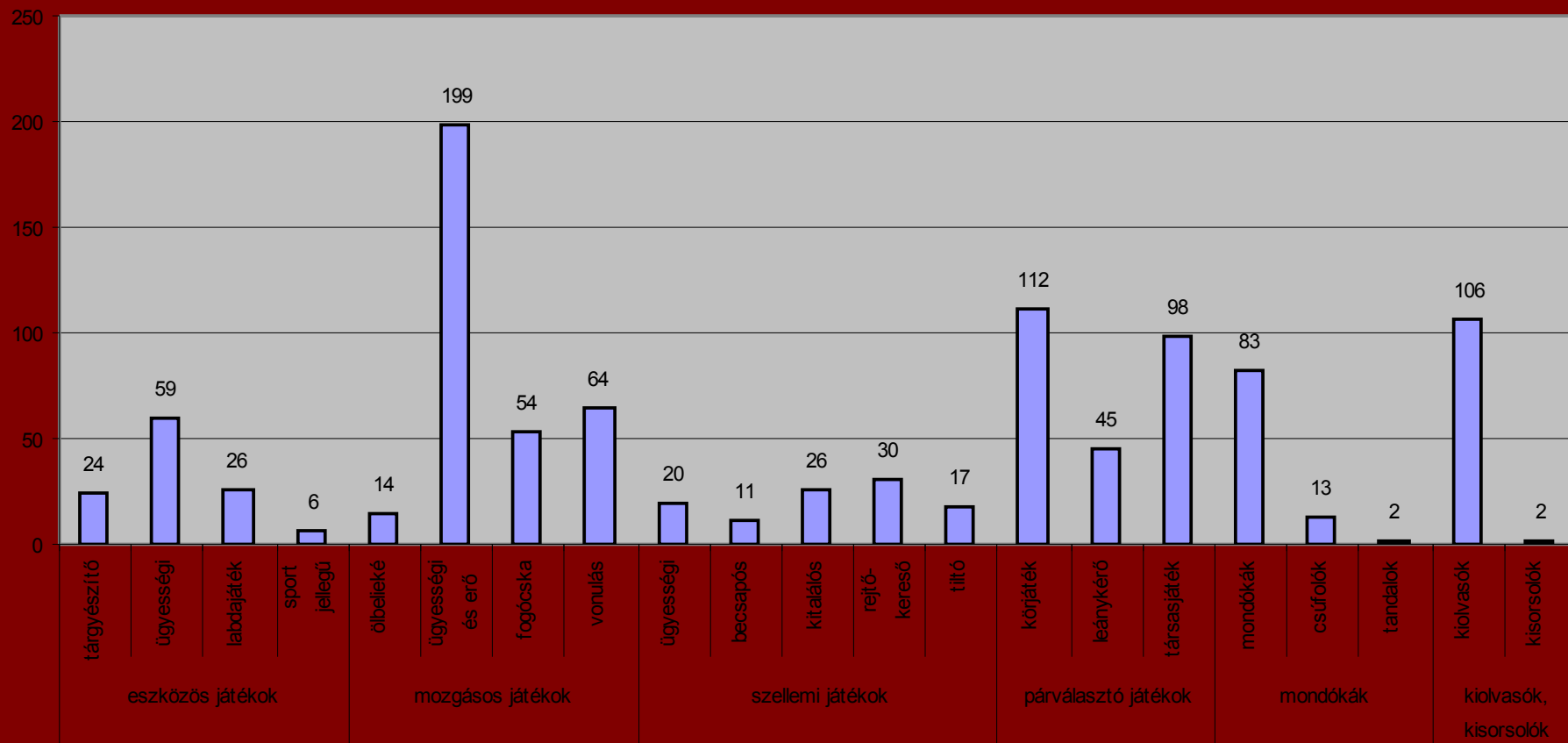
Játékgyűjtések

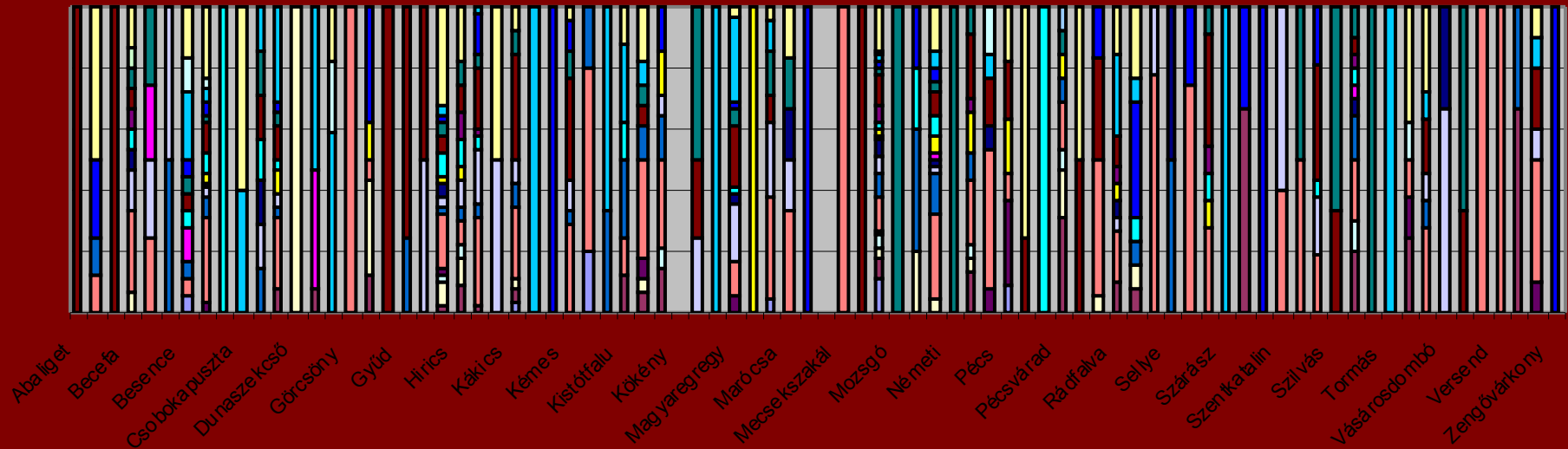
A felgyűjtött baranyai játékok területi megoszlása

A felgyűjtött baranyai játékok típus szerinti megoszlása

A felgyűjtött baranyai játéktípusok területi megoszlása

■ eszközös játékok tárgyészítő	■ eszközös játékok ügyességi	■ eszközös játékok labdajáték	■ eszközös játékok sport jelegű
■ mozgásos játékok ölbelieké	■ mozgásos játékok ügyességi és erő	■ mozgásos játékok fogócska	■ mozgásos játékok vonulás
■ szellemi játékok ügyességi	■ szellemi játékok becsapós	■ szellemi játékok kitalálós	■ szellemi játékok rejtő-kereső
■ szellemi játékok tiltó	■ párválasztó játékok körjáték	■ párválasztó játékok leánykérő	■ párválasztó játékok társasjáték
■ mondókák mondókák	■ mondókák csúfolók	■ mondókák tandalok	■ kiolvasók, kisorsolók kiolvasók
■ kiolvasók, kisorsolók kisorsolók			

A gyermekjátékok továbbélési lehetőségei napjainkban

- Hagyományőrző együttesek
- Néptánc csoportok
- Nonprofit társulások
- Közoktatási intézmények → NAT
 - a) kulcskompetenciák
 - b) műveltségi területek

Kulcskompetenciák:

- esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
- szociális és állampolgári kompetencia

Műveltségi területek:

1. Művészetek és kultúra
2. Életvitel és gyakorlati ismeretek
3. Testnevelés és sport

A játéktanításról

- Játék = élmény, örömszerzési lehetőség
- Játéktanítás = művészeti nevelés, személyiségfejlesztés, készségfejlesztés
- „önkéntesség elve”
- imitáció szerepe
- ének és mozgás összhangja
- életkori sajátosságok
- felkészült pedagógus

Bársony ibolyácska (NM)

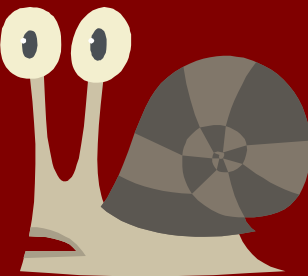
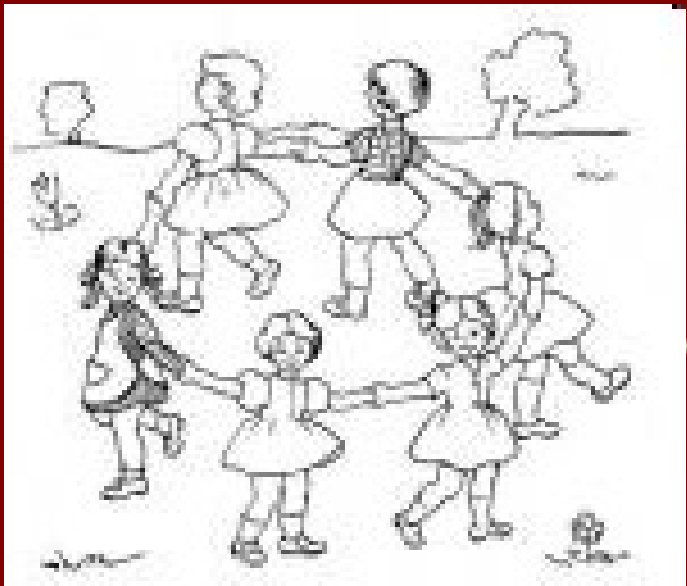
Ak. Valkai Illésné sz. 1911
Gy. Kozák István, 1942, Kopács

„A kör közepén áll a bársony ibolyácska. Fésülködik, mosakodik, valamelyik kötényébe törülközik, ez lesz az új bársony ibolyácska.” (Kozák István)

A gyermekjátékok szerepe

Köszönöm a
figyelmet!

